

TÜRKÇEMİZDE KULLANILAN KİŞİ ADLARI

Hilâl KALKANDELEN *

Özet : Türkçe'de kişi adları; Türkçe, Arapça ve Farsça kelime ve eklerden oluşmaktadır. Bu makalede ismin tanımı yapıldıktan sonra, özel isimler, özellikle kişi adları, tarihçesi ve Türkçe'de kullanılmış ve kullanılmakta olan Farsça isimlere yer verildi. İsimler anlamlarıyla beraber sıralandı.

Anahtar kelimeler: Farsça, isim, özel isimler.

I. Giriş

Ad, Arapça “**ism**”, Farsça “**nâm**” kelimelerinin karşılığı olup, en basit ifadeyle; varlıkları sembolize eden, onların zihnimizde şekillenmesine yarayan kelime türü olarak tanımlanır. İsimler, canlı, cansız bütün varlıkları ve mefhumları tek tek veya cins cins karşılayan; varlıkların ve mefhumların adları olan kelimelerdir. Varlıkları ve mefhumları tek tek karşılayan isimlere özel isim, cins cins karşılayan isimlere ortak isim (cins isim) denir.¹ Burada bizi ilgilendiren konu; özel isimler grubuna giren kişi adlarıdır. Kişi adları; Türkçe, Arapça, Farsça kelimeler ve eklerinden oluşmaktadır. Diğer dillerden geçen ve yaygın olarak kullanılan isimler de bulunmaktadır. Fakat konu Farsça isimler olunca, kök ve ek olarak Farsça olanlar tercih edildi.

Adlar oluşturulurken, kaynaklarla beraber şifahî olarak duyurulan isimler de dikkate alındı; kitap, dergi, film ve dizilerdeki isimler de değerlendirildi.

Adları sıralamadan önce, ad bilimi ve ismin tarihçesi hakkında bilgi verelim:

Ad bilimi; canlıların, nesnelere ve kavramların, kısacası çevremizde gördüğümüz ve algıladığımız her şeyin adıyla ilgilenen bilimin adıdır. Bu bilim dalını; dil bilimciler, sosyologlar, halk bilimciler, hukukçular, vb. kendi alanlarıyla ilgili yönlerini ele alarak inceler ve sonuçlandırır.²

İnsanlığın varlığı ile yaşıt olan ad verme işlemi, inanca göre ilk insan olarak bilinen, Hz. Adem'in adı ile başlar. Aslında insanın varlığı da, ancak adı ile kaimdir. Çünkü bir bakıma adlar, insanın manevi tarafını temsil eder.³ Adların Allah tarafından ilk defa Hz. Adem'e öğretildiği Bakara suresi, 31-33.

* Dr., Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslâm Tarihi ve Sanatları ABD.

¹ Ergin Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1999, s. 218.

² Sakaoğlu Saim, *Türk Ad Bilimi I: Giriş*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2001, s. 9. Ad biliminin alt dallarından anthroponymie- anthroponymy kişi adlarıyla uğraşır. (Bk. Saim Sakaoğlu, a. g. e., s. 10-11). Türk ad bilimi, Türkçe'de adlar, kişi adları ve bu konuda geniş bibliyografya için bk. Saim Sakaoğlu, a. g. e. ; A. Esat Bozyiğit, *Türk Adbilimi Bibliyografyası (Deneme)*, Ayyıldız Yay., Ankara 1995.

³ Öksüz Yusuf Ziya, “İslâmiyet Sonrası Türklerde Ad Verme Geleneği”, *Millî Kültür*, c.3, sy.9 (Şubat 1982), s. 27.

ayetlerle sabittir.⁴ Bu ayetleri müfessirler; “Adem'e bütün isimleri, yani maddi ve manevi varlıkların, kavramların isimleriyle bunların özelliklerini veya isim verme, dil icat etme kabiliyetini öğretti; sonra her şeyin aslı gayb aleminde, ilahî planda mevcut olduğu için bunları meleklerine gösterdi” şeklinde tefsir etmişlerdir.

Kur'ân-ı Kerim'de; “Onları –evlatlıklarınızı- babalarına nispet ederek çağırın, bu Allah'ın daha doğrudur”⁵ ayetinden hem babanın isim koyma yetkisinden, hem de çocuğun babanın ismiyle anılmakta olduğundan bahsedilmektedir.

Hz. Peygamber'in Mariye'den olan oğlu İbrahim için, “Bu gece bir oğlum doğdu, ona dedem İbrahim'in adını verdim”⁶ demesi de babanın isim üzerindeki yetkisini pekiştirmektedir. Yine bir hadiste “Peygamberlerin isimleriyle isimlenin. Allah'ın en çok sevdiği isimler Abdullah, Abdurrahman'dır. En sadık olanları da Hâris ve Hemmâm isimleridir. En çirkinleri de Harb ve Mürre isimleridir.”⁷ ifadesi bulunmaktadır. Bu tavsiyeler üzere bu tür isimler çokça konulmuştur, günümüzde buna ad değil de göbek adı konulurken kısmen uyulmaktadır.

“Siz kıyamet gününde isimlerinizle ve babalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız öyleyse isimlerinizi güzel yapın”⁸ hadisi, ismin önemini vurgulamakta, Hz. Peygamber'in isme verdiği öneme dikkat çekmektedir.

Allah'tan başkasına kulluk manası taşıyan, mülklerin sahibi manasına gelen isimleri ad olarak koymak haram sayılmış, Hz. Peygamber Asiye ismini Cemile ile, Hazn ismini Münzir ile, Berre ismini Zeynep ile değiştirmiş, Firavun, Karun gibi zalimlerin adlarını almayı da menetmiştir. Tâhâ, Yâsin gibi bazı surelerin başında bulunan harfleri isim olarak kullanmak da hoş karşılanmamıştır.⁹

İslâmiyet'ten önceki Araplarda her ferdin, adından başka, bir de ilk erkek çocuğuna bağlı olarak baba olduğunu belirten bir künyesi, o şahsın kimin veya kimlerin çocuğu olduğunu belirten bir nesebi ile o kimsenin doğduğu ve yaşadığı yeri veya mezhebini ifade eden bir nisbesi; bazen de mesleğini açıklayarak şahsın daha iyi tanınmasını sağlayan lakabı bulunmaktadır.

⁴ Ve Adem'e bütün isimleri öğretti. Sonra bunları meleklere gösterip “Sözünüze doğru iseniz şunların isimlerini bana söyleyin” dedi. “Seni tenzih ederiz! Bize öğrettiğinden başka hiçbir bilginiz yoktur. En kâmil ilim ve hikmet sahibi şüphesiz sensin” cevabını verdiler. “Ey Adem! Bunların isimlerini onlara bildir” dedi. Onlara bunların isimlerini bildirin de “Size ben göklerin ve yerin gizlisini kesimlikle bilirim, demedim mi? buyurdu.

⁵ (Ahzâb Suresi/5)

⁶ (Ebû Dâvud, Cenâîz, 24)

⁷ (Ebû Dâvud, Edeb 69, 4950)

⁸ (Ebû Dâvud, Edeb 69, 4948)

⁹ Aras Özgü, “Ad Koyma”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, I, s. 332.

Bunlardan başka, devlet ve ilim adamlarına sultan, imam, şeyh, hacı, hafız gibi mansıplar verilmektedir.¹⁰

Nispet bilgileri; adın yerini alıp yalnız başına kullanılabilir. Konevî, Bağdâdî gibi. Mansıp, mertebe, unvan sınıfındaki adlar lakaptan farklı, geçici adlandırmalardır. Mahlas; kişinin kendi istek ve seçimine bağlı olarak belirlenen takma addır, edebî gelenekte yaygındır. Hâlâ lakaplar; köy, kasaba gibi yerlerde, cemaatlerde, öğrenciler arasında kullanılan neredeyse adın yerini almış birer zamir durumundadırlar. Kişilerin huy, meslek, fizikî özelliği veya akılda kalan anılarıyla ilgilidir.

Yeni doğan her çocuğa ad koymak, bir görenek gereği olmaktan çok bir ihtiyaç ve zorunluluktur. Hatta adın önemi insanın ruhu gibi gösterilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple de özel bir masal motifidir. Bu ilk çağlardan beri böyledir. Fakat uygulama olarak bizim şu anda kullandığımız şekilden biraz farklıdır. Mesela Dede Korkut destanlarındaki ad koyma geleneğine göre isim hemen konmuyor. Genç olup bir yiğitlik göstermek şarttır. Tabii bu kural erkek çocuklar için geçerlidir. Bu yiğitliği gösterdikten sonra Dede Korkut çağırılıyor, dua edilip, gence yiğitliğiyle alakalı bir isim konuyor. Bunu Dede Korkut Kitabı'nda Dirse Han'ın oğlu Boğaç'a isim verilmesi örneğinde görüyoruz. Destan ve masal kahramanları törenlerle ad alıyorlar. Yine Dede Korkut kitabında Beyrek'e ad konulması uzun uzun anlatılıyor; “*Pay Püre'nin oğlu beş yaşına girdi, beş yaşından on yaşına girdi, on yaşından onbeş yaşına girdi*” ifadeleriyle Beyrek'in büyümesi anlatılıyor ve konu ad koymaya getiriliyor. Oğlunun yiğitliğini duyan Pay Püre oğlunun baş kesip kan döktüğünü Dede Korkut'a söylüyor da adı Bamsı Beyrek konuyor.

Yine Altay efsanelerinde adı olmayan çocuk yetişkin bir genç, daha önemlisi kahraman sayılmıyor. Ad alabilmek öyle kolay bir iş değil. Ad almadan önce çocuklara “Adsız” olarak hitab ediliyor. Bunu yedi yaşına gelip de adı bir türlü konmayan “*Bana bir ad takın herkes bana 'Adsız'diyor. Yoksa ben daha yaşayamam*”¹¹ diyen Bey Böyrek örneğinde görüyoruz. Adsız (atsız), millet menfaatine bir iş yapmayan veya herkes tarafından nefret edilecek bir iş yapıp boydan kovulanlara da deniyordu.¹²

Ebu'l-gazi Bahadır Han'ın **Şecere-i Terâkime**'sinde “O çağlarda Moğol'un âdeti öyle idi ki, ta oğlan bir yaşına gelmeyince ona ad koymazlardı. Oğlan bir yaşına gelince Kara Han ülkeye davet çıkardı ve büyük toy yaptı. Toy günü oğlanı meydana getirip Kara Han beylerine dedi ki: Bizim oğlumuz bir yaşına geldi. Şimdi buna ad koyunuz, deyip beyler cevap vermeden önce oğlan, benim adım Oğuz'dur” dedi¹³ ifadeleri de başka bir örnek.

¹⁰ A.g.e, I, s. 332.

¹¹ Sakaoğlu Saim, *Dede Korkut Kitabı İncelemeler-Derlemeler-Aktarmalar*, Konya 1998, I, s.68

¹² “Kişi adları”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., İstanbul 1982, c. V, s. 355.

¹³ Ebu'l-gazi Bahadır Han, *Şecere-i Terâkime, Türklerin Soy Kütüğü*, Muharrem Ergin, Tercüman yay. , s. 20.

Ad verme işi; destan, hikâye ve masallarda gördüğümüz kadarıyla boy başkanına, saygın bir konuğa veya boyun şamanına aittir. İslamiyet'ten sonra ise bu işi derviş üstlenmiştir.

Ad verme, doğumdan sonra çocuğun gelişimini izleyen, onun annesi, babası, dedesi, ninesi, ailenin diğer üyeleriyle ve toplumsal çevresiyle ilişkilerini düzenleyen kural, adet, tören ve işleminden ilki ve önemlisidir. Etki gücünü yitirmekle beraber ad koyma törenle ve kutlanarak yapılmakta, mevlit okutulmakta, kurban kesilmekte, yemek verilmektedir. Çocuğa ad koyarken, sağ kulağına ezan, sol kulağına kâmet okunmaktadır.¹⁴

Halk arasında yaygın olarak çocuğa göbek adı koyma geleneğimiz de; uzun olup sıkıntıya yol açmasına, aileler arasında isim koyma yarışlarına girişilip ne kadar isim varsa tek bir çocuğa konmasına rağmen hâlâ mevcuttur.

Adlar, kaynakları bakımından; Allah adlarıyla ilgili olanlar, “abd” ile, “tanrı” sözüyle oluşturulanlar, Hz. Muhammed'in ve yakınlarının adları, cennet ile ilgili adlar, din büyüklerinin adları, Kur'ân-ı Kerîm ile ilgili adlar, Kâbe ile ilgili adlar, sûre adları, ülke adları, deniz, ırmak, göl adları, ağaç adları, çiçek adları, bitki adları, gök ile ilgili adlar, hayvan adları, sebze ve meyve adları, boy adları, âlet adları, müzik ile ilgili adlar, renk adları, sayı ile ilgili adlar, değerli taş adları, su ile ilgili olanlar, sevgi ifadedi adlar olmak üzere gruplandırılabilir.

Bazı isimler bir takım sebeplere dayanarak konulur. “Allahverdi”, “Hüdâverdi”, “Hakverdi” gibi isimler Allah'ın gözü üstünde olsun diye konulur. Güçlü ve cesur olmaları temennisiyle erkek çocuklar “Arslan”, “Kaplan”, “Buğra”dır. Güzel kız çocukları “Güneş”tir, “Gökçe”dir, “Gökmen”dir. İlk doğan kız çocuğuna “İlkay”, “İlkgül”, “İlknur”, erkek çocuğuna “İlker”, kız çocuğunun doğumuna son vermek dileğiyle de “Yeter”, “Tamam”, “Songül” gibi isimler konmaktadır. Doğduğu yer ve güne göre isim alanlar da vardır. Hıdırellez günü doğanlara “Hıdır”, “Hızır”, “İlyas”, Ramazan Bayramı arifesinde doğan erkek çocuklarına “Arif”, kızlara “Arife”, Berat Kandili'nde doğanlara “Berat”, Salâ vakti doğan kız çocuklarına bilhassa köylerde “Eyna”, erkek çocuklarına “Selâmi”, Kadir gecesinde doğan erkek çocuklarına “Kadir”, kız çocuğuna “Kadriye”, Regâip Kandili'nde doğanlara “Râgıp”, kız çocuklarına “Râgıbe” “Regâip” Eylül ayında doğanlara “Eylül”, Muharrem ayında doğanlara “Muharrem”, Nisan ayında doğanlara “Nisan”, şevval ayında doğanlara “Şevval” adları verilir.¹⁵ Bazı yörelerde Cuma günü doğan çocuğa “Cuma” adını koymak da çok yaygındır.

Çocuğu olup yaşamayan aileler çocuğuna “Durak”, “Duralı”, “Duran”, “Durdu”, “Durmuş”, “Yaşar” gibi adlardan birini verirler. Yine çocuğu olmayıp yatırlara adak adayarak çocuk isteyenler ve yatıra göre isim verenler bulunmaktadır. Gaziantep civarında yaşayanların çocukları “Habeş”, “Ökkeş”,

¹⁴ Canan İbrahim, Hadis Ansiklopedisi Küttüb-i Sitte, Akçağ Yay., c.II, s.451.

¹⁵ Erol Aydın, *Şarkılarla, Şiirlerle, Türkülerle ve Tarihi Örneklerle Adlarımız*, Ankara 1989, s. XVII-XXIII

“Bilal”, “Hıdır”dır. Afyon’da “Emir”dir. Diyarbakır’da “Şeyh Musa” adlı yatıra adanarak doğan çocuk erkekse “Şehmuz”, kızsaa “Sultan”dır.

Kendi adını oğluna verme, kardeş çocuklarına aynı adı verme, saygı duyduğu, sevdiği birinin adını verme, soyadına uygun ad verme gibi bir takım ilginç ad koyma şekilleri de bulunmaktadır.

Ad, kişinin simgesidir. Kişinin adıyla kişiliği arasında muhakkak bir bağ kurulur. Adın anlamı, onu taşıyan kişinin geleceğini, onun toplum içindeki başarısını ve yerini belirler diye düşünürüz. Böyle olunca da ad seçiminde daha dikkatli olmak gerekmektedir.

Farsça isimler seçilirken, daha çok kullanılmış ve kullanılmakta olan isimlere yer verildi. Günümüzde kullanılmayan isimler, kullanıldığı dönemlerdeki kişiler belirtilerek verildi. Eski de olsa, bir kısmı hala kulağa hoş geliyor. Kız ve erkek isimleri ayrı sınıflandırıldı. Farsça kız isimleri erkek isimlerinden çoktur. Kız isimleri anlam olarak sevgi, güzellik, çekicilik, yakınlık, iffet bildiren kelimelerden oluşmuştur. Kızlar hep güzel, güneş, ay, yıldız, bahar, iyi, süs, ziynet, değerli taş, hediye, genç, sevgili, cilveli, çoğu zaman çiçek, hanım, nazlı, temiz, tek; bazen fitne, gönül alan, gönle sıkıntı veren, seçkin, soylu, uğurlu, sevinçli, merhametli, bazen de gizlidir. Erkek isimleri anlam yönünden yiğitlik, üstünlük bildiren kelimelerden oluşmaktadır. Erkekler; demir, ateş, özgür, yiğit, şanlı, çevik, cesur, mert, doğru, zeki, aydın, soylu, han, şah, beyzade; bazen yeni doğmuş çocuk, bazen genç, değerli, savaşçı, güçlü, kızgın, itibarlı, itaatli, kutlu, dünya, güneş, bazen o da güzel, o da yalnız, mutlu, yüce olduğu kadar alçak gönüllü, komutan, muhafız, er, akran, eş, bazen can, bazen bîcandır.

Hangi dilde olursa olsun, çocuklarımıza vereceğimiz isimler; anlamlı olmalı, kelimenin sesi kulağa hoş gelmeli, söylenişi kolay olmalı, alay edilecek nitelikte ve lakap takmaya elverişli olmamalı, çocuğun cinsiyetine uygun olmalı, çevremizdeki insanları da hoşnut etmeli, çocuğa ismini sevmiyorum dedirtmemeli, ismini değiştirecek duruma getirtmemeli, büyüklerimizden hatıra kalan isimler de olmalı; ama daha önceden duyulmamış olsun diye yapmacık ifadeler taşıyan, uydurma isimler olmamalıdır.

A. KIZ İSİMLERİ

ÂBGÛL: Gül; menekşe suyu; kırmızı gülden çıkarılan güzel koku.

ÂBGÛN: Su gibi berrak ve duru olan; suya benzer; mavi renk; gök; parlak.

ÂBRÛY: Yüzsuyu; namus, şeref, haysiyet, itibar.

ÂFİTÂB: Güneş; güneşin ışığı, nuru; güzel yüz.

ÂHENK: Kasıt, azim; uyum, düzen, anlaşma; vezinli her ses; ölçü, tarz, üslup.

AHTER: Yıldız, şans yıldızı.

ÂHÛ: Ceylan, karaca, maral.

AJDA: Delik deşik olan şey; çentik çentik.

ÂRÂMİDİL: Gönül rahatı; teselli; ümit kaynağı; sevilen güzel.

ÂRÂYİŞ: Süs, bezek, ziynet; süsleme, süsleyiş, süsleniş; güzellik.

ÂRZÛ: İstek, murat, ümit, heves.
ÂSÂN: Kolay; müreffeh; sağlıklı.
ÂSÛDE: Rahat; boş; dinç; mutlu; eziyetsiz; hisseli.
ÂSUMÂN: Gök, sema, felek.
ÂŞİNÂ: Bildik, tanıdık; yakın; dost; bağlı.
AŞKIDİL: Gönül aşkı.
ÂŞÛBİCÂN: Can fitnessi, kargaşası, kavgası.
ÂZÂDE: Hür, serbest; asil, soylu.
BÂDE: İçki, şarap.
BÂDEGÛL: Gül içeceği; gül renkli şarap.
BAHÂR: Yılın mevsimlerinden biri; güzellerin bulunduğu yer.
BAHŞENDE: Veren, bağışlayan, affeden.
BAHTİSER: Talihli, şanslı, iyi yazgılı; işleri başından beri iyi giden.
BAHTİŞEN: Talihi, kaderi, kısmeti şen.
BÂLÂ: Yüksek, üst, yüce.
BÂNÛ: Kadın, hatun, hanım.
BEDREKA: Yol gösteren, kılavuz, delil.
BEHİŞT: Cennet.
BELMÂ: İri, büyük, kaba şey; zahmet, sıkıntı.
BERÇİN: Toplayıcı, toplayan; meyve deren.
BERFİN: Kardan, kar ile ilgili.
BERGÛZÂR: Hediye, hatıra.
BERGÛZİN: Seçkin; beğenilmiş; makbul.
BERMÛDE: Nesne, şey.
BERNÂ: Genç, delikanlı, yiğit; güzel, iyi.
BERSÂN: Ümmet, bir peygamberin din ve kitabını kabul ve tasdik eden halk; şanlı.
BESTE: Bağlı, bağlanmış; esir; kapalı; donmuş; şarkının makam ve ahengi; bir tür kumaş.
BESTEGÛL: Gül kadar kapalı, bağlı; gül gibi deste.
BESTEM: Yaptığım beste; bana bağlı olan; esirim.
BESTENİGÂR: Türk müziğinde birleşik bir makam.
BEZMÂRÂ: Meclisi süsleyen. (I. Abdülhamit'in hanımı)
BEZMEFZÂ: Eğlencenin, ziyafetin zevkini artıran.
BEZMÎÂLEM: Dünya, dünya meclisi; herkesi neşelendiren. (Sultan Abdülmecit Han'ın annesinin adı)
BEZMÎCÂN: Can meclisi, derneği.
BÎDÂR: Uykuda olmayan, uyumayan; uyanık, haberdar. (II.Abdülhamit'in hanımı)
BİHÂN: İyiler, iyi olanlar, güzeller.
BİHİN: En iyi, çok iyi; seçkin.
BİHRÛZ: Günü iyi, mutlu; (II.Abdülmecit'in hanımlarından)

BİHRÛZE: *Bihrûze Hatun:* Çaldıran'da yenilip her şeyini bırakan Şah İsmail'in hanımı.

BİHTER: Daha iyi, pekiyi.

BÛRNÂZ: Nazlı at.

BÛRRÂN: Keskin, kesici.

BÛSE: Öpme, öpücük, öpüş.

CÂNÂ: Ey sevgili.

CÂNÂN: Sevgili, istenen, gönül verilen, aşık oluna; güzel yüzlü; narin; şahit; tas. Allah.

CÂNÂNE: Bkz. Cânân

CANFEZÂ: Can artıran, cana can katan.

CANGÛL: Gönül çiçeği.

CANPERVER: Gönül açan, iç açan, ruhu besleyen.

CANRÛBÂ: Gönül kapan, gönül alan, sevgili.

CÂVİDÂN: Sonsuz, ebedî.

CÂVİDE: Sonsuz, ebedî.

CİHÂN: Âlem, yeryüzü, dünya.

CİHÂNÂRÂ: Dünyayı süsleyen, bezeyen.

CİHÂNBÂNÛ: Dünyaca tanınmış kadın.

CİHÂNFER: Cihanı, dünyayı aydınlatan; dünyanın ışığı.

CİHÂNGÛL: Dünya gülü, çiçeği.

CİHÂNNÛMÂ: Dünyayı gösteren. (IV. Murat'ın hanımı)

CİHÂNSER: Cihanın başı.

CİLVESÂZ: Cilve yapan, cilveli.

ÇEŞMİÂHÛ: Ceylan gözü, ceylan gözlü.

ÇİMEN: Çayır, yeşillik.

DEMHOŞ: Hoş, iyi vakit.

DERYÂ: Deniz; mec. çok bilgili kişi; bir şeyin bol olduğu yer; tas. Allah.

DESTÂN: Hikâye, kıssa

DESTÂVÎZ: Vesile, vasıta, bahane, sebep, delil.

DESTE: Demet, tutam, takım; kabza, tutacak yer; on yapraklık altın varak defteri.

DESTEGÛL: Gül demeti, gül destesi.

DESTİZER: Altın gibi el.

DIRAŞŞÂN: Parlak, parlayan, aydınlık.

DİDÂR: Yüz, çehre; görüş; nezaret; iyi düşünme.

DİDE: Göz, göz bebeği; bakış.

DİDEM: Gözüm, gözbebeğim.

DİLÂ: Ey gönül

DİLÂN: Gönüller, yürekler.

DİLÂRÂ: Gönül süsleyici; sevgili.

DİLÂŞÛB: Gönle sıkıntı veren, yüreği sıkın, gönül karıştıran, kalbi meftun eden (güzel). (I. İbrahim'in hanımı)

DİLÂVÎZ: Gönle asılan, gönül çeken, cazip; güzel.
DİLBÂZ: Gönül oyunu.
DİLBER: Gönlü alıp götüren; güzel, alımlı.
DİLCÛ: Gönül arayan, gönül çeken.
DİLDÂR: Gönül sahibi; sevgili; cesur.
DİLEFRÛZ: Yürek yandıran, gönlü aydınlatan, kalbi ferahlatan, mutluluk veren.
DİLEM: Canım, gönlüm; gönül ilacı.
DİLFİGÂR: Gönlü yaralı; âşık.
DİLFİRİB: Gönül aldatan; cazibeli, alımlı.
DİLHÂN: Gönlü okuyan, gönlünden söyleyen, içten konuşan.
DİLNÂZ: Nazlı gönül.
DİLNİŞİN: Gönülde oturan; yer tutan; rağbet edilen; beğenilen, istenen, kabul edilen, hoş gelen.
DİLPESEND: Gönle hoş gelen, gönlün beğendiği, istenen.
DİLPEZİR: Gönle hoş giden, gönlün beğendiği, kabul ettiği. (IV. Mustafa'nın hanımı)
DİLUBÂ: Gönül kapan, gönül alan; herkesi kendine âşık eden güzel, sevgili.
DİLŞÂD: Gönlü hoş, sevinmiş, memnun; bağış, bahşiş.
DİLŞÂH: Gönül şahı.
DİLŞEN: Sevinçli, ferah; gönle hoş görünen hal.
DUHTER: Kız, kerîme.
DÜZDİDİL: Gönül hırsız.
EBRİREFTÂR: Hareketli bulut. (Sultan II. Mahmut'un hanımlarından)
EBRÛ: Kaş; dalgalı kumaş; sanat eserlerinde süsleme unsuru olarak kullanılan hâreli, motifli boyama usulü.
EFRÛZ: Şule, parlıltı, parlatan; aydınlık.
EFSÂNE: Asılsız hikâye, masal.
EFŞÂN: Saçan, dağıtan, serpen, silken.
ERGUVÂN: Kelebeğe benzer yaprakları ve kırmızı çiçekleri olan bir ağaç; ergavân da denilen kırmızımtırak bir çiçek.
FERÂHNÂZ: Sevinçli, mutlu, rahat, nazlı kız.
FERÂHŞÂD: Mesut, mutlu.
FERÂSER: Baş üstü, baş altı.
FERDÂ: Yarın, ertesi gün; gelecek zaman, istikbal; âhîret.
FERDÂNE: Nur; süs; ziynet tanesi.
FERHUNDE: Mübarek, kutlu, uğurlu.
FERMÂ: Emreden, buyuran, âmir.
FERMÛDE: Emrolunmuş; tavsiye edilmiş; emir, ferman, irade.
FERZÂN: İlim, hikmet, bilgi; âlim, bilgin.
FİGEN: Atıcı; yıkıcı; düşürücü.
FÛRÛZAN: Parlayıcı, parlayan, parlak.
FÛSÛN: Sihir, büyü.

GEVHER: Değerli taş, elmas, cevher; bir şeyin aslı, esası. (Abdülaziz'in hanımı)

GEVHERŞÂD: Pırlanta gibi kıymetli ve neşeli. (Baysungur'un annesi)

GONCA: Tomurcuk, açılmamış çiçek veya gül.

GONCADİL: Gönül goncası.

GONCAFEM: Ağzı gül goncası gibi güzel olan; güzel yüzlü.

GONCAFER: Gonca gibi asil, yüce.

GONCAGÜL: Henüz açılmamış gül; gül-i gonca: yüze sürülen allık.

GONCANİGÂR: Gonca yapılı; açılmamış güzel; sevgili. (III.Selim'in hanımı)

GONCATER: Taze, açılmamış gonca.

GÜHER: Bkz. Gevher

GÜL: Çiçek, gül çiçeği, gül ağacı.

GÜLÂNE: Güllere yaraşır surette; bir grup topluluk, halka.

GÜLÂRÂ: Gülü yaprak ve dallarından ayıran, tanzim eden; gül süsleyen, bezeyen.

GÜLÂRÂYİŞ: Gül süsü, ziyneti; gül gibi süsleniş.

GÜLÂVER: Gül getiren, gül taşıyan.

GÜLBÂDE: Gül şurubu, içeceği.

GÜLBAHÂR: Bahar gülü; pembe boya; ebrû sanatında kullanılan koyu kırmızı renkte toprak

GÜLBÂNÛ: Gül hanım; gül gibi güzel kadın.

GÜLBERG: Gül yaprağı.

GÜLBÎZ (GÜLBÛZ): Gül serpen.

GÜLBÛ: Gül kokulu.

GÜLBÛN (GÜLBİN): Gül kökü; gül biten yer.

GÜLCAN: Can; gönül çiçeği; gül gibi can.

GÜLCANAN: Gül gibi sevgili.

GÜLCİHÂN: Gül gibi dünya, gül dünyası.

GÜLÇE: Gülcük, küçük gül; gül gibi, güle benzer şekilde.

GÜLÇEHRE: Gül yüzlü, gül simalı.

GÜLÇİN: Gül toplayan, gül deren.

GÜLDÂN: Gül mahfazası, çiçeklik.

GÜLDÂNE: Gül tanesi.

GÜLDEHEN: Gül ağızlı, ağzı gül gibi olan

GÜLDEM: Gül zamanı.

GÜLDESTE: Gül demeti.

GÜLENDÂM: Gül gibi ince, narin vücutlu olan.

GÜLFEM: Gül ağızlı, ağzı gül gibi küçük olan.

GÜLFER: Gül gibi parlak.

GÜLGÜN: Gül renkli, pembe.

GÜLHÎZ: Gül bitiren, gül yetiştiren.

GÜLÎ: Gül renkli.

GÜLİSTÂN: Gül bahçesi

GÜLISTÛ: Gül bahçesi, güllük (gülistan).
GÜLİTER: Taze gül.
GÜLİZÂR: Gül yanaklı; al yanaklı; güzel çehreli.
GÜLNÂR: Nar çiçeği. (III. Mustafa'nın hanımı)
GÜLNÂZ: Gül gibi nazlı, narin; kayalıklarda biten bir süs bitkisi.
GÜLNÂZİK: Gül gibi nazik, ince.
GÜLNİHÂL: Gül fidanı.
GÜLNÛŞ: Gül içen; gül içme; gül lezzeti.
GÜLPERİ: Gizli gül, gül ile peri.
GÜLPERİM: Gülperi ile aidiyet bildiren "m" den oluşan isim.
GÜLRÎZ: Gül dökken, gül saçan; gül desenleri olan kumaş.
GÜLRÛ: Gül yüzlü, al yanaklı
GÜLRUH: Gül yanaklı güzel.
GÜLŞÂH: Gül şahı; gül dalı.
GÜLŞEN: Gül bahçesi, güllük.
GÜLŞİNAS: Gülü tanıyan, bilen, güle vakıf olan.
GÜLŞİRİN: Gül gibi tatlı, sevimli; sempatik.
GÜLTEN: Gül tenli, gül vücutlu, gül endamlı.
GÜLTER: Taze gül.
GÜLVER: Gül sahibi.
GÜLZÂDE: Gülden meydana gelmiş; gül gibi.
GÜLZÂR: Güllük; gül bahçesi; gülşen.
GÜLZİBÂ: Gül gibi süslü, gül gibi güzel.
GÜZİDE: Seçkin, seçilmiş.
GÜZİN: Seçilmiş, seçkin, beğenilmiş.
HANDÂN: Gülen, şen.
HANDE: Gülme, gülüş.
HANDEGÛL: Gülün açması.
HANZÂDE: Han soyundan olan, han oğlu.
HÂVER: Şark, doğu yönü, gün doğusu.
HAZÂN: Sonbahar, güz.
HIRÂMÂN: Güzellik, letafet, işve, naz.
HOŞYÂR: Güzel dost, sevgili.
HUBÂN: Güzeller, dilberler, sevgililer; iyiler.
HUCESTE: Uğurlu, kutlu, hayırlı, saadetli.
HÜMÂ(Y): Devlet kuşu; saadet, kutluluk.
HÜMÂŞÂH: Mutluluk şahı.
HÜNER: Bir işte gösterilen incelik ve beceriklilik; maharet, ustalık marifet; bilgi, sanat.
HÜRMÛZ: Zerdüşterin hayır tanrısı.; eski İran takviminde güneş yılının ilk günü; Jüpiter, Müşteri, Erendiz. (Sasani sülalesinden 5. padişahın adı)
HÜRREM: Şen, sevinçli, güleryüzlü; taze; şemsî senenin onuncu ayı; Aralık.
HÜVEYDÂ: Açık, belli, besbelli

JÂLE: Gece yağın ve yapraklara konan ince nem, kırağı, çiğ, şebnem.
JÂLEFER: Çiğ parlaklığı, süsü.
JÛLÎDE: Karmakarışık, dağınık, dağılmış, perişan.
KÂMRES: İsteğine ulaşmış, arzusuna kavuşmuş.
LÂLE: Zambakgillerden, uzun yapraklı, güzel ve çeşitli renklerde çiçekli soğanlı bir bitki; eskiden sucuların boyunlarına astıkları iki ucu lale gibi kıvrak demir halka, pranga; ağaçtan meyve koparmaya yarayan ucu çatallı sırık.
LEBRÎZ: Taşıcı, ağzına kadar dolmuş.
LERZÂN: Titrek, titreyen
MÂHFER: Ay gibi parlak, ay gibi aydınlık.
MÂHFİRÛZ: Parlak ay, ay gibi parlak. (I.Ahmet'in hanımı)
MÂHINEV: Yeni ay.
MÂHİZÂR: Ağlayan; inleyen ay.
MÂHPERÎ: Ay gibi güzel, çekici.
MÂHRÛ: Ay yüzlü
MEHİSTÎ: Ağırılık; büyük hanım.
MEHLİKA: Ay yüzlü; güzel.
MEHPÂRE: Ay parçası; çok güzel.
MEHPEYKER (MÂHPEYKER): Yüzü ay gibi parlak, güzel, nurlu. (Sultan IV. Murat Han'ın annesinin adı)
MEHTÂP: Ay ışığı
MEHVEŞ: Ay gibi, ay yüzlü, güzel.
MENEKŞE (BENEFŞE): Menekşegillerden birçok çeşitleri bulunan daha çok koyu mor çiçek açan pembe ve beyaz renkleri de bulunan bir süs bitkisi.
MİHRENGÎZ: Sevgiye, şefkate sebep olan.
MİHRİBÂN: Şefkatli, merhametli, muhabbetli; güler yüzlü; yumuşak huylu.
MİHRİCÂN: Can güneşi; sonbahar; İran'da bir bayram.
MİHRİMÂH: Güneş ile ay; sevgi; Eylül ayı.
MİHRİŞÂH: Şahın güneşi, sevgilisi; güneş gibi ışık saçan padişah. (III. Mustafa'nın annesi)
MÎNE (MÎNÂ): Şişe, billûr, mine; dış üzerindeki sert ve parlak madde; çok ince ve parlak nakış.
MÛJDE: İyi haber, sevinç haberi, mutluluk.
MÛJGÂN: Kirpik.
NÂDÂN: Bilgisiz, cahil, ilimsiz, akılsız.
NÂDÎDE: Görülmemiş, görülmedik; pek seyrek bulunan; çok değerli.
NÂGEHÂN: Ansızın, birdenbire.
NÂHİDE: Venüs (Zühre) gezegeni.
NAKŞİDİL: Gönül süsü. (Sultan II. Mahmut Han'ın annesi)
NÂLÂN: İnleyici, inleyen.
NÂME: Mektup, kitap
NARDÂNE: Nar tanesi; gözyaşı damlası.
NÂRÎN: Taze; parlak; saf; zarif.

NÂZ: Nimet; mutluluk; övünç; cilve, işve.
NÂZÂN: Nazlı, hoş edalı, övünen.
NÂZDAN: Nazlı, cilveli.
NÂZENDE: Nazlı, edalı, hoş tavırlı.
NÂZENİN: Cilveli, oynak; nazlı yetiştirilmiş, şımarık; narin, ince yapılı.
NÂZİK: İnce; terbiyeli, saygılı.
NÂZİKEDÂ: Nazik davranışlı.(II.Abdülhamit'in hanımı)
NÂZİKNÂZ: İnce, güzel, cilveli.
NÂZPERVER: Naz eden, naz seven. (III. Murat'ın hanımı)
NERGİS: Beyaz, sarı çeşitleri olan bir süs çiçeği.
NERÎMÂN: Dövüşken insan; pehlivan, yiğit. (Zaloğlu Rüstem'in dedesi Sâm'ın babası)
NERMİN: Yumuşak
NESRİN: Yaban gülü; Ağustos gülü; mısır gülü.
NESTEREN: Yaban gülü, Ağustos gülü.
NEVÂ: Ses, seda, makam.
NEVBAHÂR: Bahar mevsiminin başı, ilkbahar.
NEVBER: Yeni yetişen kız; turfanda çıkan meyve ve çiçek.
NEVCÂN: Yeni doğmuş; küçük; genç.
NEVDİL: Yeni gönül.
NEVGÜL: Yeni, taze gül.
NEVHİZ: Yeni yetişmiş; genç; taze.
NEVİN: Yepyeni, yeni şey.
NEVRESTE: Taze; yeni açmış; yeni yetme, yetişme.
NEVRÛZ: Yeni gün; baharın ilk günü sayılan, güneşin koç burcuna girdiği gün; Türk musikisinde bir makam.
NİGÂR: Resim; resim gibi güzel, sevgili; put; Türk musikisinde birleşik bir makam.
NİHÂL: Taze; yeni yetişmiş ağaç, fidan.
NİHÂN: Gizli, saklı, örtülü.
NİL: Mavi renk elde etmek için kullanılan kırmızı pembe çiçekli, yapraklı fidan; çivit otu; çivit rengi.
NİLGÜN: Çivit renginde, lacivert, gök renkli.
NİLÜFER: Nilüfergillerden bir su bitkisi; çamurlu ortamda yetişen bir çiçek.
NİVER: Âlemde meydana gelen haller, hadiseler; kâinat.
NÛŞÂBE: İçene ölümsüzlük vereceğine inanılan su, bengisu, âb-ı hayat.
NÛŞİN: Tatlı, lezzetli.
PÂKİZE: Temiz, saf.
PÂYENDE: Duran; sürekli, daimî.
PENBE (PEMBE): Pamuk; açık kırmızı renk.
PEMBEGÜL: Kırmızı gül.
PERESTÛ: Kırılma. (Sultan Abdülmecit Han'ın hanımı)
PERÎ: Cinlerin çok güzel ve alımlı olan, iyi işleri olan dişilerine verilen ad.

PERÎHÂN: Perilerin başı, peri padişahı.
PERÎNÎŞÂN: Peri alametli, peri gibi.
PERÎZÂD (PERÎZAT): Peri çocuğu olacak kadar güzel, çok güzel.
PERNİYÂN: İpekten dokunmuş bir nevi işlemeli kumaş, nakışlı atlas.
PERRÂN: Uçan, uçucu.
PERVÎN: Ülker yıldızı, Süreyya.
PESEND: Beğenme, seçme; bir çeşit iğne işi.
PEYKÎDİL: Gönül habercisi. (IV. Mustafa'nın hanımı)
PEYMÂ: Ölçen, ölçücü.
PEYVESTE: Ulaşmış; bitişik; daima.
PÎRÂYE: Süs, ziynet.
PÛRŞEN: Neşe, sevinç dolu, neşeli.
RAHŞAN: Parlak, parıltılı, ışıltılı.
REFTÂRIDİL: Gönül usulü, hareketi. (V. Murat'ın hanımı)
RENGİGÛL: Gül rengi.
RENGİN: Renkli; çeşitli; süslü; güzel.
RENGİNÂZ: Mutluluk rengi.
RESÂN: Erişenler, ulaşanlar, yetişenler. (V. Murat'ın hanımı)
RESÂNE: Hasret, teessüf, sıkıntı.
REVÂN: Yürüyen, giden, akan.
RUHSÂR: Yanak, yüz, çehre.
RÛYİNÂZ: Nazlı yüz.
SÂZKÂR: Uygun; saz çalan sanatkâr; Türk müziğinde bir makam.
SERAP(SERÂB): Fazla sıcak sebebiyle uzaktan su varmış gibi görünen ve ışığın yansımından ileri gelen görüntü.
SERÂY: Ev, büyük konak, saray, hükümet konağı.
SERCİN: Seçkin; güzel ve rağbet edilen her şey.
SERFİRÂZ: Başını yukarı kaldıran, yükselten; makam, mevki, itibar yüksekliğinden kinaye.
SERGÛL: Baş gül, güllerin başı.
SERNÂZ: Nazlı baş.
SERVÂ: Söz, masal, şiir.
SERVÎ: Koyu yeşil yapraklı, ince uzun bir ağaç türü.
SERVİNÂZ: Dalları yana sarkan servi; uzun boylu, endamlı sevgili.
SEVDÂ: Aşk, sevgi, istek; alış veriş.
SEVDÂKÂR: Sevdalı
SÎMİN: Gümüştan, gümüşe benzer, gümüş gibi.
SÎMTEN: Gümüştan tenli.
SÎNE: Yürek, kalp, göğüs.
SÎNEM: Canım, gönlüm.
SÎNEPERVER: Gönül seven, gönlü koruyan, terbiye eden. (Sultan IV. Mustafa Han'ın annesi)
SÛDE: Sürmüş, sürülmüş, ezilmiş

ŞÛZÂN: Yakan, yakıcı; yanan, yancı.
ŞÛZİDİL: Gönül ateşi; acı, ıstırap.
ŞÛHENDÂN (SOHENDÂN): Söz sahibi, söz bilen, güzel söz söyleyen, şair, edip.
ŞÛNBÛL: Zambakgillerden, salkım çiçekli, keskin kokulu, soğanlı otsu bitki.
ŞÛTÛDE: Övülmüş, övülmeye değer.
ŞÂDÂN: Sevinçli, keyifli, neşeli, mutlu kişiler.
ŞADUMÂN (ŞÂDMÂN): Sevinçli, mutlu.
ŞÂHÂNE: Hükümdara ait, hükümdarla ilgili, hükümdara yakışacak şekilde olan; çok mükemmel.
ŞÂHENDE: İyi ve güzel her şey; iyi işleri olan, sâlih.
ŞÂHIHÛBÂN: İyiler şahı. (III. Murat'ın hanımı)
ŞÂHSİNE: Şahın yüreği, kalbi.
ŞÂYÂN: Yakışır, yaraşır, değer.
ŞÂYESTE: Yaraşır, yakışır, uygun, layık, muhterem. (II. Ahmet'in hanımı)
ŞEBNEM: Çiğ, gece nemi, jale.
ŞEHBÂL (ŞÂHBÂL): Kuş kanadının en uzun tüyü.
ŞEHNÂZ (ŞÂHNÂZ): Nazlı şah; Türk müziğinin en eski makamlarından.
ŞEHRİBÂNÛ: Melike, şehrin hanımı. (Hz. Hüseyin'in hanımı)
ŞEHRİGÛL: Şehir gülü, gül gibi şehir.
ŞEHSUVÂR: Usta ve cesur binici; önde giden. (Sultan II. Mustafa Han'ın hanımı ve 25. padişah Sultan III. Osman Han'ın annesi)
ŞEHVÂR (ŞÂHVÂR): Şaha, hükümdara layık, yakışır; iri ve iyi cins inci.
ŞEKERPÂRE: Şeker parçası; çok şekerli ve tatlı olan bir kayısı türü; bir çeşit nakış.
ŞEN: Naz, cilve; sevinçli, neşe veren.
ŞENDİL: Mutlu, sevinçli gönül.
ŞENGÛL: Güler yüzlü; ferahlık veren; hoş sohbet.
ŞERMÎ: Utanan, utangaç, mahcup. (Sultan Birinci Abdülhamit Han'ın annesi)
ŞERMİN: Utangaç
ŞEYDÂ: Âşık, çılgın, dîvâne.
ŞİRİN: Tatlı; sevimli; cana yakın.
ŞİVEKÂR: Şîveli, işveli, cilveli.
ŞÛKÛFE: Meyve veren ağacın çiçeği.
TÂZEGÛL: Yeni, yeşil, genç, yıpranmamış gül.
TÂZENDE: Koşucu, koşan; saldıran, hücum eden.
TİRİMÛJÂN: Ok kirpikli. (II. Abdülhamit'in annesi)
TÛVÂNÂ: Güçlü, kuvvetli
ÛFTÂDE: Âciz, düşkün, biçare, âşık.
VERDİNÂZ: Naz gülü; mutluluk çiçeği. (I. Mahmut'un hanımı)
YÂDE: Hatıra.
YÂDİGÂR: Bir kimseyi ya da olayı hatırlatan şey veya kişi.
YÂRCÂN: Çok sevilen, sevgili.

YEGÂNE: Biricik, tek.
YELDÂ: Uzun.
ZEMİNE: Yer, yeryüzü; temel, dayanak; konu, tema.
ZEREŞÂN: Altın saçan, serpen; kitap ciltlerindeki süsleme motifi; lale türü.
ZERNİGÂR: Altınla işlenmiş, yıldızlı. (Sultan II. Mahmut'un hanımlarından)
ZERRÎN: Altın, altından yapılmış; altın gibi sarı.
ZERRÎNTÂC: Altın taç.
ZİBÂ: Süslü, yakışıklı, güzel.
ZÜLFİNÂZ: Nazlı zülûf.
ZÜLFİYE: Saç ile ilgili, saça ait.

B. ERKEK İSİMLERİ

ÂGÂH: Bilgili, bilen, haberli, uyanık
ÂHEN: Demir.
ÂRMAN: Hasret, arzu, özlem, sıkıntı.
ARMAĞAN: Hediye, mükâfat.
ÂTEŞ: Od, harâret, kızgınlık.
ÂZER: Ateş, ateşgâh, od.
ÂZAT: Kurtulmuş, serbest, özgür.
BAHÂ: Değer, fiyat, kıymetinin karşılığı, bedel.
BAHÂDIR: Yiğit, cesur, kahraman, atak, gözünü daldan budaktan esirgemeyen.
BAHTİYÂR: Mutlu, talihli, hayatından memnun olan. (Oğuz beylerinden)
BÂLÂ: Yüksek, üst, yüce.
BÂRÂN: Yağmur.
BÂVER: Tasdik, inanma; sağlam, pek doğru.
BEDRÎ : Heybe, çanta; içi altın dolu kese, para kesesi.
BEHMEN: Zeki; anlayışlı; tedbirli.
BEHRÂM: Merih yıldızı. (İran hükümdarlarından birkaçının adı)
BEHREMEND: Hisseli, paylı, kismetli.
BEHZÂT: Asilzade, soylu.
BEKÂM: Amacına, isteğine kavuşmuş, erişmiş olan kimse.
BENÂM: Ünlü, namlı, meşhur.
BERÂH: Yerinde; münasip; iyi; güzel.
BERMÂL: Dağ tepesi, doruk, geçit.
BERŞÂN: Ümmet; bir peygamberin din ve kitabını kabul ve tasdik eden kimse
BERTER: Daha yüksek, âlâ, üstün; yüksek nitelikli, değerli.
BÎCAN: Cansız, zayıf, ruhsuz.
BÎDÂRÎ: Uyanıklık, dikkatlilik; uğraşma, çabalama.
BÎHRÛZ: İyi gün.
BÎRÛNÎ: Dış, harici, dışa mensup; yabancı; selamlık dairesi, odası. (büyük İslâm bilgini)

BİSTÂMÎ: Kırmızı renkli değerli taş, mercan, mercanımsı. (ünlü bir mutasavvıf)

BUĞRÂ: Turna kuşu, turna sürüsünün önünde uçan turna horozu; erkek deve.

BÜLENT (BÜLEND-BELEND): Yüksek, yüce, uzun.

CÂN: Can; ruh; hayat; yaşayış; gönül.

CANDÂR: Canlı, diri; koruyucu, muhafız.

CANFEDÂ: Can verme, canını fedâ etme.

CANFER: Aydın, bilgili; güçlü, saygın.

CÂVÎT (CÂVÎD): Sonsuz, ebedî.

CEM: İçki meclisi.

CENK: Savaş, vuruşma

CENGÂVER: Savaşçı; silahşör; cesaretli.

CİHÂN: Dünya, âlem.

CİHANDİDE: Dünyayı gezip görmüş; tecrübeli.

CİHÂNEFRÛZ: Dünyayı parlatan, aydınlatan; güneş yüzlü.

CİHÂNGÎR: Cihanı, dünyayı ele geçiren, fatih.

CİHÂNSÂH: Cihanın şahı.

CİVÂN (CEVÂN): Yeni yetme, körpe, genç.

CİVÂNMERT: Mert, doğru sözlü delikanlı.

CİVÂNSÎR: Genç aslan.

ÇOBAN (ŞÛBÂN): Koyun, sığır gibi hayvanları güden ve otlatan kimse. (Çoban Hüsametdin: Anadolu Selçuklu beylerinden; Çoban Devlet Giray: Kırım prensi; Çoban Noyan: İlhanlı kumandanı)

DÂNÂ: Bilgili, bilgin, âlim.

DÂNÎŞ: Bilgi, ilim.

DÂNÎŞMEND: Âlim, bilgi sahibi, şeyh.

DÂVER: Doğru, insaflı olan hükümdar, vezir veya hâkim; ilaç, derman.

DERVÎŞ: Alçak gönüllü, hoşgörü sahibi; fakir, zavallı.

DİLÂVER: Yiğit, yürekli, cesur.

DÜŞVÂR: Güç, zor, müşkül.

EFGAN: Haykırma, ağlayıp inleme, feryat.

EFRASİYAP: Zahmetli, gazaplı. (Turan Türkleri büyük kahraman kağanının Farsça adı. Alp Er Tonga asıl adıdır)

EFRÛZ: Işık, şule, parıltı; aydınlatan, parlatan.

EJDER (EJDEHÂ): Ejderhanın teklik hali; kuvvet, kudret ve güç sembolü; yılan benzeyen, dört ayaklı ve kanatlı olan, ağzından alevler püskürdüğüne inanılan hayalî bir hayvan.

ERCÜMENT (ERCÜMEND): İtibarlı, haysiyetli, değerli.

ERGÛN: Sert başlı, hızlı giden at; yumuşak huylu insan.

ERMÂN: Arzu, istek

ERSEN: Meclis, kurultay, kongre.

FERÂMÛZ (FERÂMEZ): Yerin şan ve şerefi.

FERCÂN: Güçlü, parlak, canlı kişiliği olan kimse.

FERHAT(FERHÂD): Anlayan. (Ferhât ile Şîrîn adıyla meşhur olan hikâyenin erkek kahramanı)

FERÎDUN: Sekizinci gök. (Pişdâdilerin altıncı padişahı, lakâbı Ferrûh'tur)

FERMÂN: Emir, buyruk.

FERSAN: Derisinden kürk yapılan bir kır sansarı.

FERŞÂD: Ağız ya da ağız: yeni doğuran hayvanın ilk zamanlardaki sütü; Mirrih (Merih) yıldızı.

FERRUH: Kutlu, uğurlu, mübarek; yanağı nurlu, aydınlık yüzlü.

FÎRÛZ: Mutlu, mesut, uğurlu, sevinçli; muzaffer, galip, fatih.

GÛLÂBÎ: Gülsuyu çıkarıcı; gülsuyu şişesi; armut, armut ağacı.

GÛRBÛZ: Kahraman; anlayışlı; genç irisi.

HÂKDAN: Dünya, yer.

HÂKÎ: Toprak rengi, toprakla ilgili.

HÂVER: Şark, doğu yönü, güneşin doğduğu taraf.

HEMDEM: Sıkı fıkı, canciğer, arkadaş.

HİRÂM: Yürüme, gezinme, salınarak yürüme.

HUDÂDÂD: Allah verdi, Allah vergisi.

HUDÂVENDÎ: Hükümdarlık, efendilik, sahiplik.

HUDÂVER: Sahip, mâlik, efendi, bay.

HUDÂYÂR: Allah dostu.

HURŞÎT (HURŞÎD): Güneş

HUŞENK: Akıl, idrak.

HÛRMÛZ: Eski İran takviminde güneş yılının ilk günü; Jüpiter. (Sasani sülalesinden 5.padişahın adı)

HÛSREV: Büyük padişah, hükümdar, şah; güneş. (Hüsrev-ü Şîrîn masalının erkek kahramanı)

İLHÂN: Bir ülkenin egemen hanı, kabile hanı; Moğol hükümdarlarına verilen ünvan.

JERFÎ: Derine mensup, derinlik

JÎYAN JEYAN: Kızgın, hışımlı, öfkeli, sert.

KAHRAMÂN: Yiğit, cesur; hüküm sahibi, iş buyuran.

KÂMÎ: Arzu, istek, emel, meram.

KÂMURÂN (KÂMRÂN): Dileğine kavuşmuş olan, mutlu.

KEYHÂN: Dünya, âlem.

LEVENT: Eski deniz erlerine verilen ad; tembel; ayyaş, kabadayı.

MERT (MERC): Erkek; adam; insan; çevik; hareketli; kahraman; yiğit.

MERDÂN: Mert kimseler, yiğitler.

MÎHRÎ: Güneş ile ilgili.

MÎRÂN: İleri gelenler, beyler.

MÎRŞÂH: Şahın başı, âmiri.

MÎRZÂ: Beyzâde, bey.

MÛSİKÂR: Dervişlere mahsus bir saz; "Musiki" sözünün kendisinden alındığı rivayet olunan mevhum kuş; musikide makam.

MÜJDÂT: İyi, sevinçli, müjdeli haberler.
NÂHÎT: Venüs, Zühre yıldızı.
NECÂN: Cansız, çelimsiz.
NEJÂT: Soy, asıl, nesep.
NEVCİVÂN: Taze, genç, delikanlı.
NEVRES: Yeni doğmuş, yeni yetişen.
NEVZÂT: Yeni doğmuş çocuk.
NİHÂT (NİHÂD): Tabiat, huy, yaratılış.
NİYÂZÎ: Niyaz edici, yalvarıcı, ihtiyaç sahibi; niyazla, yalvarma ile ilgili; âşık.
NÜVÎT: İyi haber, müjde.
PÂKDÂMEN: Temiz, iffetli, namuslu.
PÂKNİHÂD: Asil, soylu.
PÂKZÂT: Temiz, soylu kişi.
PÂYİDÂR: Sabit, daim, sağlam, ebedî.
PENÂH: Koruma, himaye etme, sığınma; sığınılacak yer; koruyucu.
PERTEV: Işık, parlaklık.
PEYÂMÎ: Haberle ilgili, haber veren.
PEYMÂN: Yemin, ahd, şart.
PERVÎZ: Üstün; muzaffer; elek; balık; güzellik.
POLAT (PÛLÂD): Çelik.
RÂMÎ: İtaatli, boyun eğici, bağlı; okçu.
REHÂ: Kurtulma, kurtuluş.
RÛŞEN: Aydın, parlak, nurlu; belli, meydanda.
RÛSTEM: Cesur, yürekli kişi. (İran'ın ünlü pehlivan ve sanatçısı)
PEYKER: Vücut, beden; heykel; resim; yer; yüz; görünüş; tasvir; desenli kumaş.
SADBERG: Yüz yapraklı, katmerli.
SAFDER: Düşman saflarını yaran yiğit.
SEBÛK: Çabuk, süratli, çevik; musikide bir makam.
SERBÛLENT (SERBÛLEND): Başı yüksek, yüce, yüksek mertebeli.
SERCAN: Candan öte, değerli.
SERDÂR: Askerin başı, komutan.
SERHAT (SERHÂD): Sınır boyu, hudut.
SERMET (SERMED): Daimi, sürekli.
SERVÂN (SARVÂN): Reis, lider, ilerde giden.
SERVER: Bir topluluğun en ileri geleni; baş, şef, reis.
SEZÂÎ: Uygun, yaraşır.
SÎMÂVÎ: yüzle, çehreyle ilgili.
SÎPÂHÎ: Askere mensup kimse, askerî, tımar sahibi süvari asker.
ŞÂDÎ: Gönül ferahlığı, mutluluk.
ŞÂHÎN: Kartala benzer, siyah gözlü av için yetiştirilen bir kuş.
ŞEHSÛVÂR (ŞÂHSÛVÂR) : Ata iyi binen.

ŞEHBÂZ (ŞAHBÂZ): Bir cins iri ve beyaz doğan; yiğit, şanlı, gösterişli (adam).
ŞEHİRİYÂR: Şehrin büyüğü; ileri geleni; hükümdar, padişah.
ŞEHZÂDE: Hükümdar oğlu.
ŞEKÎB: Sabır, tahammül.
ŞİNÂSÎ: Tanıyış, tanımakla ilgili.
TEBER: Küçük balta; meşin kesmek için kullanılan araç
ÜMÎT (ÜMÎD): Umut, ummak, beklemek, ümit etmek, emel.
YAVER: Yardımcı.
YEKTÂ: Tek, eşsiz, benzersiz.
ZEYREK (ZİYREK): Zeki, uyanık, anlayışlı.
ZİVER: Süs, bezek.
ZÜLFÜ (ZÜLFÎ): Saç ile ilgili, saçta ait.

Abstract : In Turkish, individual names are composed of Turkish, Arabic and Persian words and affixes. This article defines the term 'name' and then mentions the proper names, particularly individual names, and their brief historical accounts as well as Persian names that are and were used in Turkish. Forenames are put in order with their meanings.

Key Words: Persian language, noun, proper names.

Kaynakça

- Abdulbâkî, Muhammed Fuâd, *Mu'cem'u-l müfehres li'elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Kahire.
- Afîfî, Rahîm, *Ferhengnâme-yi Şi'rî*, I-III, Tahran 1372 hş.
- Aker, M.Cavit, "Muğla'da Adlarla İlgili Gelenek ve İnanmalar", *Türk Folklor Araştırmaları*, Temmuz 1960, Yıl 11. c.6, sy.132, s.2178.
- Amîd, Hasan, *Ferheng-i Amîd*, Tahran 1363 hş.
- Aras, Özgü, "Ad Koyma", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, I, İstanbul 1988-2000, s.332.
- Araz, Rıfat, *Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1995.
- Aydın, Selma, *En Güzel Çocuk İsimleri*, Ailem Yayınları, İstanbul 2006.
- Bihîstî, Muhammed, *Ferheng-i Sabâ*, Tahran 1365 hş.
- Bozyiğit, A.Esat, *Türk Adbilimi Bibliyografyası* (Deneme), Ayyıldız Yayınları, Ankara 1995.
- Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, Akçağ Yay.
- Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 1993.
- Dihhudâ, Alî Ekber, *Luğatnâme-yi Dihhudâ*, I-L, Tahran 1346 hş.
- Efşâr, Ğulâmhuseyn-i Sadrî-Hakemî, Nesrîn-Hakemî, Nesteren, *Ferheng-i Fârsî-yi İmrûz*, Tahran 1377 hş.
- Enverî, Hasan, *Ferheng-i Bozorg-i Sohen*, I-VIII, Tahran 1381 hş.

- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1999.
- Erol, Aydil, *Şarkılarla Şiirlerle Türkülerle ve Tarihî Örneklerle Adlarımız*, Ankara 1989.
- Gökyay, Orhan Şaik, *Dedem Korkudun Kitabı*, Kabalcı Yay., İstanbul 2006.
- Gülensoy, Tuncer, “Türk Kişi Adlarının Dil ve Tarih Açısından Önemi”, *Türk Dili*, sy. 565 (Ocak 1999), s. 3-8.
- İnal, Mahmud Kemal, *Son Hattatlar*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970.
- Kalafat, Yaşar, *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Ankara 1995.
- Kanar, Mehmet, *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*, İstanbul 1998.
-, *Farsça-Türkçe Sözlük*, İstanbul 1998.
- Kibar, Osman, *Türk Kültüründe Ad Verme* (kişi adları üzerine bir tasnif denemesi), Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- “Kişi Adları”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., İstanbul 1982, c.V, s.355-356.
- Meydan Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, I- XII, İstanbul 1987.
- Mu’in, Muhammed, *Ferheng-i Fârsî*, I-VI, Tahran 1371 hş.
- Muhammed Pâdişâh, *Ferheng-i Câmi-i Fârsî/Ânenrâc* (nşr. Muhammed-i Debîrsîyâkî), I-VII, Tahran 1363 hş.
- Öksüz, Yusuf Ziya, “İslâmiyet Sonrası Türklerde Ad Verme Geleneği”, *Millî Kültür*, c.3, sy.9, Şubat 1982, s.27-31.
- Örnek, Sedat Veyis, *Türk Halkbilimi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995.
- Öztuna, Yılmaz, *Devletler ve Hânedanlar İslâm Devletleri*, I-V, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara 1996.
- Pazan, İbrahim, *Padişah Anneleri, Eserleriyle Valide Sultanlar*, Babiâlî Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2007.
- Polat, Kemâl, *Beşikten Mezara Kırgız Türklerinde Gelenek ve İnanışlar*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2005.
- Rüzgar, Uğur, *En Güzel Çocuk İsimleri Ansiklopedisi*, İstanbul 2005.
- Sakaoğlu, Saim, *Türk Ad Bilimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.
- Sâlihîpûr, Cemşid, *Farsça-Türkçe Genel Sözlüğü*, I-II., Tebriz 1370 hş.
- Sâmî, Şemseddîn, *Kâmûsu'l-a'lâm*, Ankara 1996.
- Sezen, Lütfî, *Erzurum Şehir Folkloru*, Erzurum, 1994.
- Sümer, Faruk, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları I-II*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1999.
- Şükûn, Ziya, *Ferheng-i Ziyâ*, İstanbul 1984.
- Tatlıhoğlu, Durmuş, “Türkmenistan’da Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili İnanç ve Uygulamalar”, *Akademik Araştırmalar Dergisi* Yıl 1, sy. 2, 1999, s. 13-32.
- Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1943-1986, I-XXXIII.
- Uca, Alaattin, “Türk Toplumunda Ad Verme Geleneği”, *A.Ü.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sy. 23, s. 145-147.